

TÁBORI LÁSZLÓ

PÁRTHIÁRÓL ÉS A PÁRTHUSOKRÓL

Elhangzott 2008. augusztus 18-án, délután a Régészet, írásos források, történelem őstörténeti szekcióban

Mivel az utóbbi években megnőtt az érdeklődés a pártusok iránt, / több könyvben és újságcikkben szerepeltek/ és mivel a róluk szóló művek nehezen elérhetőek, úgy láttuk, hogy röviden szólni kell róluk. Annál is inkább, mert ebben a könyvben többször említjük őket. Nehezíti a velük való foglalkozást, hogy mindig gondosan el kell őket választani a perzsáktól, akikkel általában összetévesztik őket. Kevesek előtt világos, hogy azt a területet, amelyet ma Iránnak nevezünk, 1935-ig Perzsiának neveztek. A perzsák /egy iráni törzs/, eredeti lakóhelye Dél-Irán volt. Perzsa származású uralkodók hozták létre a Kr.e. VI. században az ú.n. Akhaimenida birodalmat, melynek olyan uralkodói voltak, mint II. Kúrosz, I. Dareiosz és mások. A pártusok először I. Dareiosz ú.n. „behistuni feliratá”-ban tűnnek fel /

ez az ékírásos, háromnyelvű felirat óperzsa, újbabiloni és elámi nyelveken íródott/. Hérodotosz leírta az Akhaimenida-birodalom adófizető kerületeit és ebből tudjuk, hogy Pártia a 16. adókerület volt az óperzsa birodalomban. Sztrabón pedig leírta a Kászpi-tengertől keletre elterülő területet, a szkíta dacha törzs földjét, ahonnan a pártusok származtak.

„Az aparnosokhoz tartozó Daai törzsről azt mondják, hogy a Maiótistól /ez valószínűleg az Azovi-tenger. Szerk. megj./, északra lakó és a xandiosoknak vagy pariosoknak is nevezett Daai törzsek köréből vándoroltak ki. Ámde nincs egyetértés abban, vajon a Daai törzs a Maiótistól északra lakó skythákhoz tartozik-e.” /Strabón: A Pártus birodalom leírása/.

Mítikus, első uralkodójukról: Arsakról /Arszakész/ az

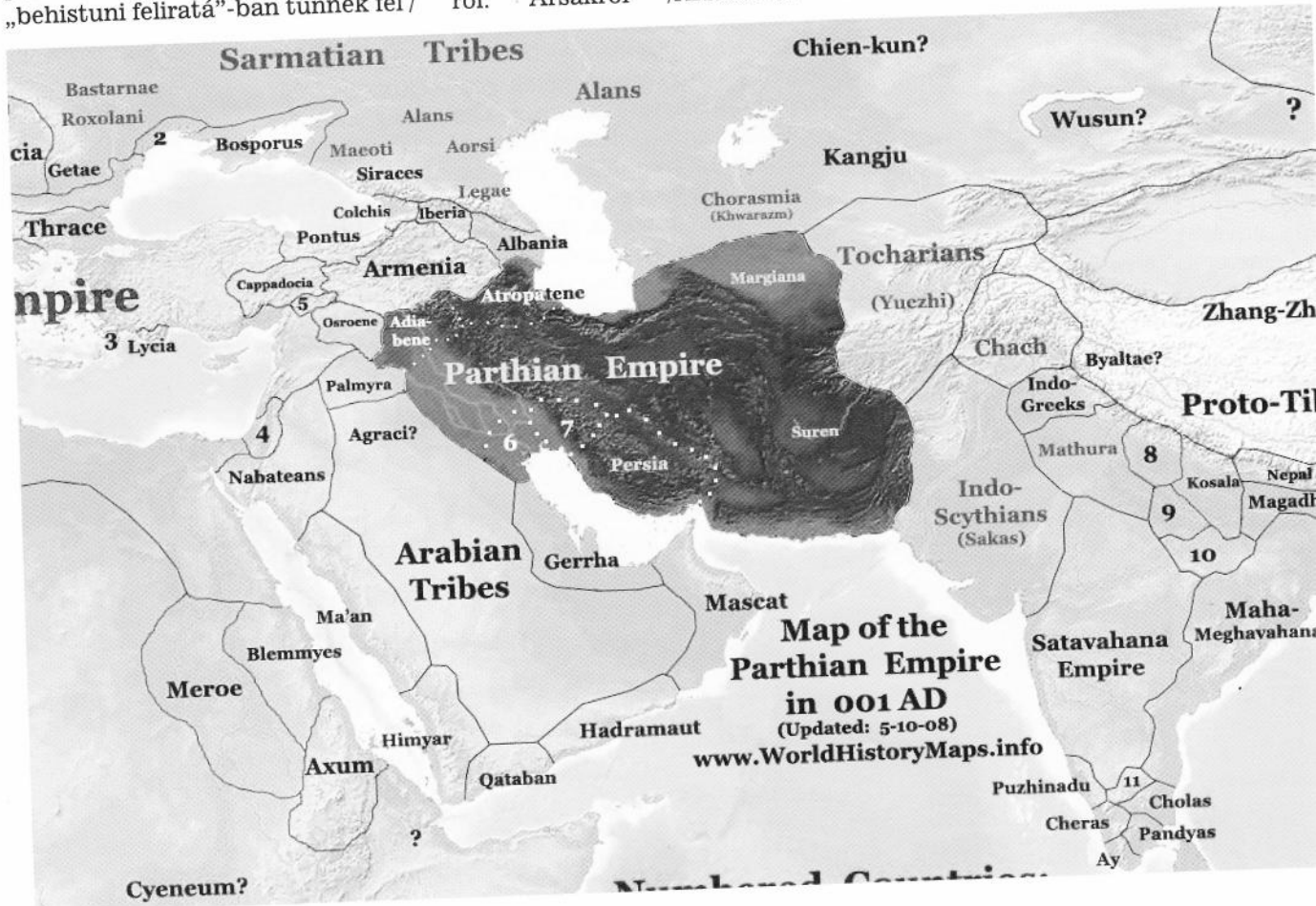
egész pártus királyi dinasztiát Arszakidának nevezték. Azt lehet mondani, hogy a pártus birodalom Kr.e. 247-tel kezdődik /Arszakida-időszámítás/ és Kr.u. 226-ban ér véget, amikor a birodalom helyét átveszik a szászánida perzsák.

A pártus királyok a Szeleukida-birodalom helyén fokozatosan szilárdították meg uralmukat és az Eufrátésztől csaknem India nyugati részéig húzódó óriási területen mindenhol uralkodói helyzetbe kerültek.

Itt természetesen csak a legfontosabb történelmi eseményeket tudjuk leírni:

K.e.53: Ütközet Róma ellen Carrhae-nál /Hárán/, melyben Crassus seregét a pártusok tönkrevették.

K.e.40-37: A pártusok elfoglalják Palesztinát, így Jeruzsálemet is. 3 évre Antigonos-t ültetik a trónra.

A Pártus Birodalom

Kr.e.37-36: A párhúsok és m d szövetségeik legyőzik Marcus Antonius-t.

Kr.e.20: Békekötés Rómával.

Később a hadiszerencse inkább a rómaiakhoz pártol; Trajanus, Septimus Severus hadjáratokat vezetnek ellen k, de legyőzni nem tudják őket. A harc Mezopotámia és Örményország birtokl s ert folyik, fontos ütköző-állam volt Oszro ne /fővárosa: Edessza/ is. A birodalom V. Artab n halálával gyakorlatilag véget  r, ezt követi majd egy rövid ideig tartó reneszánsz. A p rthus királyok Örményországban uralkodnak tovább, és több bizánci uralkodó volt p rthus / rm ny/ származású.

Az Arsakida dinasztia eredete nézve az  rm ny források döntő jelentőségűek. Ezek szerint Nagy Arsak és utódai az ókori Baktri b l származó hunok. /Baktria a mai  szak-Afganisztán - Dél-Tadzsikisztán területének felelt meg/. Ez a terület több okból is figyelemre méltó. Először is azert, mert innen származott Zarathustra és nem utolsó sorban azert, mert ez a terület nem esik messze az Aral-t  déli részétől.

Veres P. Tibor k t tanulmányában foglalkozik a magyar nép etnikai történetével. „A magyar nép etnikai történetének v zlat ” [Valóság, 1972, XV/6.]  s „A szovjet etnogenetikai kutatás és a magyar  st rt net”. [Magyar Tudomány 1980.5.sz./ Ezekben kimutatja, hogy „... a honfoglaló magyarság embertani képletének hosszan tartó kialakulási folyamata már az i.e. XII. században elkezdődött, és pedig nagyjából a Kaszpi-tenger északi térségében az Alsó-Volga és a Mogodzsar-hegység, valamint az Aral-t  által határolt területen.”

A teljesség igénye nélkül kiemelünk néhány jellemző p rthus sajátságot:

1. Had szat. A p rthus hadsereg csaknem kizárólag lovasságból állt. A neh zlovakosok tetőtől-talpig p nc lozva voltak, ezeket katafrakt knak nevezt k. Minket a k ny lovakos g érdekel különösen, ugyanis ezek hátrafelé nyilaztak. Innen a kifejezés: „P rthus lövés”, amely aztán az angol nyelvben is ismertté vált. /Parthian shot shaft/. A P rthusok hun módra a dobot és a sárkányos lobogókat is előszeretettel használták.

2. A vérszerződés szokása.

3. A Nap tisztelete.

4. A l  fontos szerepe. Szinte egész életüket lovon t lt tt k.

5. Szent madarak volt a s lyom. Kir lyaik szobrain, hadijelvényeiken ismert.

6. Ruh zkod suk számos jellegzetességgel b r, ilyen pl. a nadrág, a hosszú kabát.

7. Fejlett igazság- és jog rz k. Az adott szó szents ete.

8. Az  s k tisztelete.

9.  llamuk a f ldtulajdonon alapult, a feudalizmus korai form j n luk alakult ki.

P nzeiken a Napot és a Holdat is ábrázolták. Többféle módon temetkeztek. Ami minket legjobban érdekel, az az  .n. szemlemezes, arcmaszkos temetkezés. Ez azt jelenti, hogy a p rthus előkelők az

elhunyt szemére aranyból készült lemezt, illetve álarcot helyeztek.

Benk  Mihály: „Halotti maszk és s irobulus” c. tanulmánya [Antik tanulmányok 33/1987-88/ kimutatja, hogy ez a szokás t l k terjedt el az  .n. pontusi szkita kultúrkörben és megtalálható volt a honfoglaló magyaroknál is!

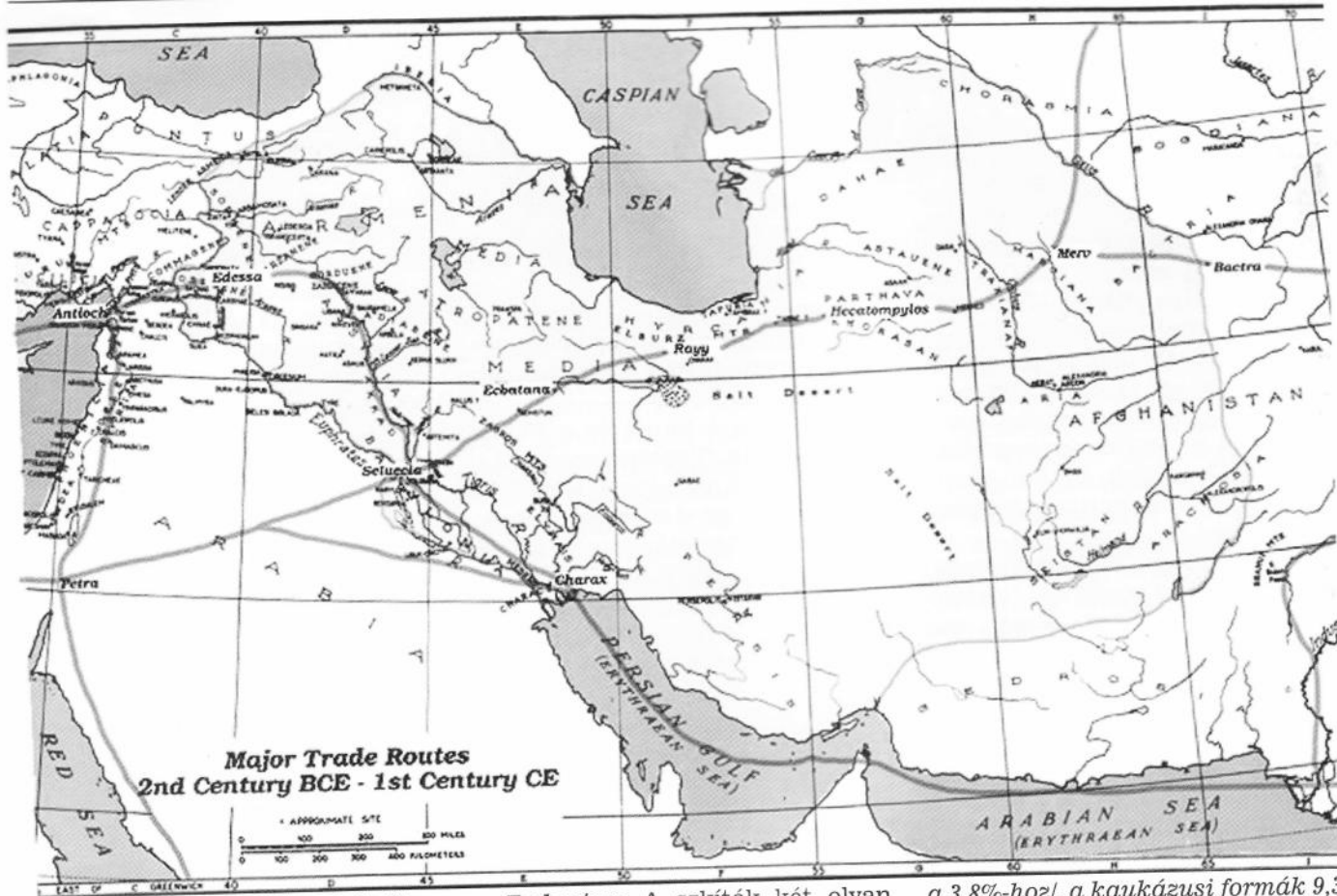
 p t s t: Sikeresen alkalmazták a boltozatot, a boltívet és a dongaboltozatot. A t r áthidalására az  .n. „ivan”-okat, a nagy boltíveket alkalmazták. Az ásatások során gy ny r  naptemplomok kerültek elő Hatr ban, Assurban, Dura-Europosban /Mezopotámia/. A bizánci m v s t kialakulásában a p rthus m v s t nagy szerepet játszott.

P rthus p nz rm k - Vologases II. 77-80 tetradrachma

II. Vologases 77-80 Tetradrachma, Verde: Seleucia, 77-78. El lapp: király balra néz, fején tiara „kampókkal” díszítve. Mögötte görög G betű. H ttlap: király trónon balra  l, szemben Tyche diademet ad  t.

A 19.sz. második feléig a magyar történelem oktatásban a nemzet eredetét a szkita - hun -magyar rokonsággal mutatták be. Erre nyilvánvaló nyelvi, kultúrális és egykorú leírás is bizonyítékul szolgál. A Parthus Birodalom népeivel való rokonság kora-középkori  rm ny  rok alapján bizonyítható. I.e. 550 körül az akkori M di t iráni perzsák elfoglalják és Perzsi v  alakítják. Ekkor a szkita parthus nép is perzsa uralom alá kerül. K t évszázaddal később Nagy Sándor leigázta a perzsákat és makedón uralom alá helyezte a térséget. A makedón uralmat a partusok Arsakid vezetésével döntik meg. Az  rm ny t rt net rok szerint Arsakid hun király volt aki a perzsa uralom alól felszabadította a rokon népeket. Négy fia vagy szövetségese a hunok, avarok, perzsák és örmények királyja lesz. Ezt a négy rokon dinaszt t a történelem arsacid dinaszt i nak nevezi. I.e. 275-ben emelkedik fel a birodalom, amely ezen a néven 500 éven keresztül  l. Három évszázadon  t a Római Birodalom elleni háború meggyengítette a parthusokat, az i.sz. 3.  vsz zadra az Aral-vidéki területre h z dottak vissza, ahol további három évszázadot  lt meg a Birodalom. A meggyengült Parthi t i.sz. 559-ben a turáni K k-t rk birodalom foglalja el. Emiatt a Parthusok egyik népe az avar-kunok a Kárpát-medencébe vonultak, ahol Baján nev  kag njuk vezetésével megalapítják az „avar” birodalmat i.sz.568-ban. II.Vologases i.sz. 77-80 között uralkodott. Uralkod s r l jóformán semmilyen adat nem maradt fenn.

Nyelv: A pártusok nyelvét általában indoeurópainak, ezen belül indo-iráninak tartják. „A párnok feladták saját kelet-iráni nyelvüket, amely a nyugat-iráni nyelvek csoportjához tartozott és közel állott a méd nyelvhez” – írja Harmatta János *A Világ nyelvei* /Bp. 1999/ c. könyvben.

A pártusok uralkodói az arameus kancellária írását használták nemzetközi levelezésükhöz, ezenkívül tudtak görögül is. /Akadnak kutatók, akik kétségeiket fejezik ki a pártusok nyelvét illető elméletekkel szemben, és szerintük igazi nyelvüket nem ismerjük/. Az ú.n. „második pártus írásbeliséget” a Kr.u. III. században a manicheizmus hozta létre, és a manicheus irodalom ezen a nyelven íródott.

Vallások: A pártus birodalom területén több vallás terjedt el. A keleti részén a buddhizmust gyakorolták, de Zarathustra vallása és a Mithrász-kultusz is népszerű volt. Mágusaikat jellegzetes öltözékben /magasított, előrehajló tetejű sapka és szűk nadrág/ szokták ábrázolni. Valószínűleg a bibliai „három királyok vagy bölcsek” is a pártus birodalom területéről – esetleg Arábiából? – érkezettek Jeruzsálembe. Mágusaik gyógyítók, csillagászok, ördögűzők és papok voltak egyszemélyben.

Embertan: A szkíták két olyan embertani komponenssel bírtak, amely összefüggésbe hozható a magyarsággal. A magyarságot a *turanid* típus körülbelül 30 %-ban jellemzi, ez pedig egy európai és egy mongoloid forma összeolvadásából fejlődött ki /Erről Horváth Izabella részletesen ír a Kapu 96/9-es számában/.

A szkíta népek – így a pártusok szempontjából is – döntő megállapítás olvasható ebben a tanulmányban: „Nyugati kutatók figyelmen kívül hagyván azt a tényt, hogy nem minden esetben lehet a nyelvet, a kultúrát egy nevezőre hozni, a szkíta és szaka népeket teljes egészében *indoeurópai nyelvet beszélő* és így indoeurópai népek szokták minősíteni”.

Henkey Gyula írja: „Összefoglalva 42 évi kutatómunkám eredményeinek népesedéstörténeti sikra kivetíthető lényegét, a közép-ázsiai /törökös/ típusok aránya a finnugor formákhoz képest tízszeres /46,8% a 4,6%-hoz/, a finnugor alakokhoz képest a kaukázusi eredetű formák gyakorisága is jelentősen nagyobb 7,9%, a régi szláv és germán jellegegyüttesek pedig csak 2,1 %-ban, illetve 0,4%-ban mutathatók ki. Az óslakos eredetű magyar népességeknél a közép-ázsiai /törökös/ túlsúly közel tizennégyszeres /52,2%

a 3,8%-hoz/, a kaukázusi formák 9,3 %-ban, a régi szláv jellegegyüttesek pedig csak 1,1 %-ban határozhatók meg. Vizsgálataim igazolták László Gyula [1981] azon nézetét, hogy nyelvészeti alakokból kiindulva nem lehet a magyar nép származását meghatározni és a régészet, embertan, néprajz egyre fokozottabban kapcsolódnak be a magyar őstörténeti kutatásokba.” /Turán, 1998. március, 33.old./

Felhívom a t. olvasó figyelmét arra, hogy ez a fenti mondat érvényes a pártus-kérdés esetében is!

Végezetül még egy gondolat László Gyulától: „Néppé válásunk évezredeiben ötvöződtünk Eurázsia úgyszólván valamennyi emberfajtajával: a fajtajellegek alapján rokonok vagyunk a perzsákkal, finnekkel, mongolokkal, a kisázsiai nagy műveltségek népeivel, továbbá a szlávokkal és a skandinávokkal is atyafiak volnánk, nem is beszélve a népvándorlás kor népeiről, a hunokról, avarokról, bolgárokról. Csodálatos együttese él bennünk Eurázsia népeinek, de mindez egyetlen népegyéniségbe ötvöződten. Ezek vagyunk mi, magyarok. Zrínyi Miklóst kell idéznünk: „Egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók”.

/László Gyula: Őstörténetünk Bp. 1987./